

Yksityisyydensuoja ja EU:n tietosuoja-asetus 25.5.2018

Tiina Karjalainen

Tekijä(t) Tiina Karjalainen	
Koulutusohjelma Tietojenkäsittely, monimuoto	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Yksityisyydensuoja ja EU:n tietosuoja-asetus 25.5.2018	Sivu- ja liitesivumäärä 21 + 2
<p>Mikä yhdistää lääkärissä käyntiä, karttapalvelun käyttöä liikkeessä, vaatteiden ostoa nettikaupasta ja sosiaalisen median käyttöä? Näistä kaikista jää jälki sähköiseen liikenteeseen eli erilaisiin henkilötietorekistereihin. Näissä rekistereissä on joukko henkilötietoja, joita saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, mihin ne on kerätty. Mutta tapahtuuko näin?</p> <p>Tietosuoja (englannin termi data protection) on jokaisen perusoikeus, joka turvaa yksityisyyttä. Tietosuojalla tarkoitetaan erilaisia henkilörekistereihin liittyviä salassapitovelvollisuuksia. 25.5.2018 alkaen henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta Suomessa sekä muissa EU-maissa. Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus selvittää, mitä tietosuoja on, miten EU:n tietosuoja-asetus uudistuksineen vaikuttaa yksityisyydensuojan turvaamiseen sekä ennen kaikkea ymmärtää, millaisia vaikutuksia ja viestejä tietosuojan merkityksen korostamisella on.</p> <p>Opinnäytetyö tehtiin laadullisena tutkimuksena, jossa tuntemuksien ymmärtämiseksi haastateltiin henkilöitä, jotka eivät työskentele viestinnällisellä, teknologisella tai oikeudellisella alalla. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joten aineisto muodostui yksityishenkilöiden kokemuksista sekä heidän ajatuksistaan tietosuojasta.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena todettiin, että EU:n tietosuoja-asetus tuo luottamusta ja varmuutta digitaalisten palveluiden käyttöön. Parhaiten tietosuojan asetukset toimivat sekä yksityishenkilön että yrityksen molemminpuolisen luottamuksen ja sidoksen luomiseen.</p>	
Asiasanat Tietosuoja, EU, henkilötieto, rekisteri, tietoturva	

Sisällys

1	Johdanto	2
2	Tutkimusongelmat, tutkimuskysymykset ja työn tavoitteet	3
3	Yksityisyyden suoja ja EU:n tietosuoja-asetus	3
3.1	Käsitteitä lyhyesti.....	4
3.2	Tietosuoja yksityishenkilön näkökulmasta.....	7
3.3	Tietosuoja yrityksen näkökulmasta	10
3.4	Tietosuojalakien taustaa ja historiaa	11
3.5	EU:n tietosuoja-asetuksen uudistus.....	12
4	Tutkimuksen toteutus ja tulokset.....	14
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	14
4.2	Tutkimusmenetelmät ja aineiston kerääminen	14
4.3	Aineiston analysointi.....	17
4.4	Tutkimustulokset käytännössä.....	18
5	Pohdinta	19
	Lähteet	21
	Liitteet.....	22
	Liite 1.....	22
	Liite 2.....	23

1 Johdanto

Yksityistietojamme löytyy yllättävän paljon erilaisista digitaalisista tallennuspaikoista. Joitain tietoja saamme automaattisesti (syntymäaika ja -paikka, henkilötunnus, asuinpaikka jne.), joitain tietoja meille kertyy toimintojemme seurauksena (puhelinumero, luottotiedot, sosiaalinen media jne.) ja joitain tietoja voi muodostua meille omista toimistamme riippumatta (sosiaalisten medioiden sisällöt, identiteettivarkaudet jne.). Miten hallita tätä kaikkea tietomäärää ja omaa yksityisyyttä eli omia henkilötietoja?

Opinnäytetyössäni tutkin, mitä tietosuojalla digitaalisissa kanavissa tarkoitetaan ja miten yksityishenkilö kokee yksityisyydensuojansa. Digitalisaation myötä tiedon määrä meistä jokaisesta on kasvanut räjähdysmäisesti sähköisissä kanavissa, joten kiinnostus ja huoli-kin näiden tietojen määrästä, paikoista ja laadusta lienee luonnollista. Mihin olenkaan sitoutunut, kun kirjauduin ensimmäisen kerran Facebookiin, Instagramiin, Twitteriin tai Gmailiin? Miten nämä säännöt ovat muuttuneet ja muuttuvat jatkossa? Mitä tietoja minusta on lääkärin papereissa, pankin profiloinnissa ja teleoperaattoreilla? Mitä yritykset tekevät bonus-korttien tuomilla ostokäyttäytymisen tiedoilla? Kun tilaan jonkun yrityksen uutiskirjeen, niin mihin tätä tietoa käytetään vai käytetäänkö mihinkään? Mistä voin tietää pelisäännöt ja toimintatavat? Ja onko sillä oikeasti mitään väliä?

Tutkimuksessani on tarkoitus kartoittaa yksityisyydensuojaa EU:n tietosuoja-asetuksen kannalta. Miten yksityisyydensuoja turvataan, tämä on opinnäytetyöni isoin kysymys. Lisäksi tutkin, mitä tämä kaikki siis vaatii tai pitää sisällään. 25.5.2018 voimaanastuvan EU:n tietosuoja-asetuksen tarkoituksena on suojella jokaisen henkilön omia henkilötietoja kaikissa muodoissa. Opinnäytetyössäni haluan tutkia, millaisia ajatuksia yksityisyyden tietosuoja tuo yksityishenkilöille. Haluan ymmärtää, miten yksityishenkilö ymmärtää tietosuojansa sekä omat oikeutensa. Nämä ovat keskeisimmät tutkimuskysymykseni.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jossa ei ole tarkoitus tutkia tietosuojan toteutumista tarkemmin, vaan syventyä henkilöiden subjektiiviseen kokemukseen tietosuojasta. Opinnäytetyössäni tarkoitus on tutkia EU:n tietosuoja-asetusta, tietosuojaa sekä yksityishenkilön kokemusta näistä. Eli miten yksityishenkilö ajattelee tietosuojansa sekä omat oikeudet sekä velvollisuutensa omien tietojensa suhteen sähköisessä maailmassa.

2 Tutkimusongelmat, tutkimuskysymykset ja työn tavoitteet

Opinnäytetyössäni on tavoitteena tutkia, millaisia ajatuksia yksityisyyden tietosuoja tuo yksityishenkilölle. Selvitän, että miten yksityishenkilö ymmärtää ja kokee EU:n tietosuoja-uudistuksen sekä oman tietosuojansa. Havainnoin, miten tietosuojalaki ymmärretään ja että suojaako tämä henkilöiden mielestä yksityisyyttä.

Tutkimuskysymykset pohjautuvat EU:n tietosuoja-asetuksen tuomien uudistuksen myötä tuleviin muutoksiin. Uusi tietosuoja-asetuksen tavoitteena on mm. parantaa henkilötietojen suojaa sekä rekisteröidyn oikeuksia. Näin ollen monet sähköiset palvelut ovat uudistaneet rekisteriselosteitaan ja käyttäjäehtojaan. Rekisterinpitäjä on velvoitettu ilmoittamaan, miten kerättyjä tietoja käytetään, miten nämä tiedot jaetaan ja miten itseä koskevia tietoja voi hallita. (Tietosuoja.fi, 2018.)

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jossa käytän tutkimuskysymyksieni selvittelyyn teemahaastattelua. Teemakysymykset muotoutuvat EU:n tietosuoja-asetuksen lisäksi siihen, että miten kerättyjä tietoja käytetään, miten nämä tiedot jaetaan ja miten itseä koskevia tietoja voi hallita. Näiden teemojen alateemoina ovat liitteenä olevat lisäkysymykset.

Tutkimukseni tavoitteena on oppia syvällisemmin, mitä henkilön tietosuojalla tarkoitetaan ja kuinka EU:n tietosuojauudistus auttaa henkilötietojen suojaamisessa sekä ennen miten tietosuoja koetaan.

3 Yksityisyyden suoja ja EU:n tietosuoja-asetus

Yksityisyyden suojalla tarkoitetaan mm. henkilön yksityisyyden säilymisen turvaamista henkilötietojen keräämisen ja käsittelyn rajoittamisella erilaisissa henkilörekistereissä. Henkilötiedoilla tarkoitetaan mm. tietoja, jotka liittyvät henkilön ominaisuuksiin tai elinolosuhteisiin. Henkilötiedot luokitellaan arkaluonteisiin ja muihin kuin arkaluonteisiin tietoihin. Tietojen luokittelulla on merkitystä, sillä arkaluontoisten tietojen käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä. Tietojen käsittely on sallittua ainoastaan erityistilanteissa. Muita arkaluonteisia tietoja ovat mm. rotu, terveydentila tai seksuaalinen suuntautuminen. (Hallberg, Karppu, Ojanen, Scheinin, Tuori & Viljanen. 2011.)

Henkilörekisteri muodostuu merkinnöistä, joista voi todentaa yksilöä koskevat tiedot. Henkilörekisteri voidaan toteuttaa joko automaattisella tai manuaalisella tietojenkäsittelyllä ja se voi olla esim. tietokanta tai tietovarasto. Suomessa rekistereiden pitäjiä ovat mm. Väestörekisteri, Verottaja, Kansaneläkelaitos, sairaalat, lääkärikeskukset, hammaslääkärit, kirkot, kunnat, oppilaitokset, Puolustusvoimat, Poliisi (rikos- ja luparekisterit), Suojelupoliisi, Patentti- ja rekisterihallitus (yritys- ja yhdistysrekisteri), pankit ja luotonantajat, kaupat, kirjasto, posti ja Ajoneuvohallintokeskus. Myös sähköpostin käyttöjärjestelmä on henkilörekisteri. (Raatikainen 2002, 46 - 47.)

3.1 Käsitteitä lyhyesti

EU	Euroopan unioni.
Tietosuojalaki	on lain turvaama oikeus omiin tietoihin.
Laki	on valtion, yleensä parlamentin, antama velvoittava säädös.
Säädös	on julkista valtaa käyttävän elimen antama velvoittava, kirjallinen tahdonilmaisu eli määräys. Säädöksiä ovat lait, asetukset, direktiivit ja määräykset.
Asetus	on Suomen lakia täsmentävä tai täydentävä säädös. Asetukset tarkentavat lakia, mutta eivät muuta sen sisältöä.
EU:n asetus	Euroopan unionissa asetus on osoitettu kaikille jäsenmaille.
Direktiivi	Euroopan unionin jäsenvaltioille tarkoitettu lainsäädäntöohje. Ei varsinaisesti muuta jäsenvaltion lainsäädäntöä, vaan antaa kansalliselle lainsäätäjälle toimintaohjeita.
Määräys	on toimijoita velvoittavaa säädäntöä.
Tietoturva	on mm. tiedon käytettävyyttä, eheyttä ja luottamuksellisuutta
Tietosuoja	on mm. yksityisyyden suoja ja sitä turvaavia oikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä.
Rekisteri	Tietojoukko tai tietovarasto jostakin aihepiiristä, esim. henkilötiedoista.
Rekisteriseloste	Kertoo rekisterinpitäjän nimen ja yhteystiedot, (henkilö)tietojen käsittelyn tarkoituksen sekä tietojen luovuttamisen ja suojaamisen periaatteet.

25.5.2018 voimaan tuleva EU:n tietosuoja-asetus käsittää kaikkea henkilötietojen käsittelyä EU:n jäsenvaltioissa, myös Suomessa. EU:n tietosuoja-asetus on suoran sovellettavaa lainsäädäntöä Suomessa. (Opitietosuoja.fi, 2018.)

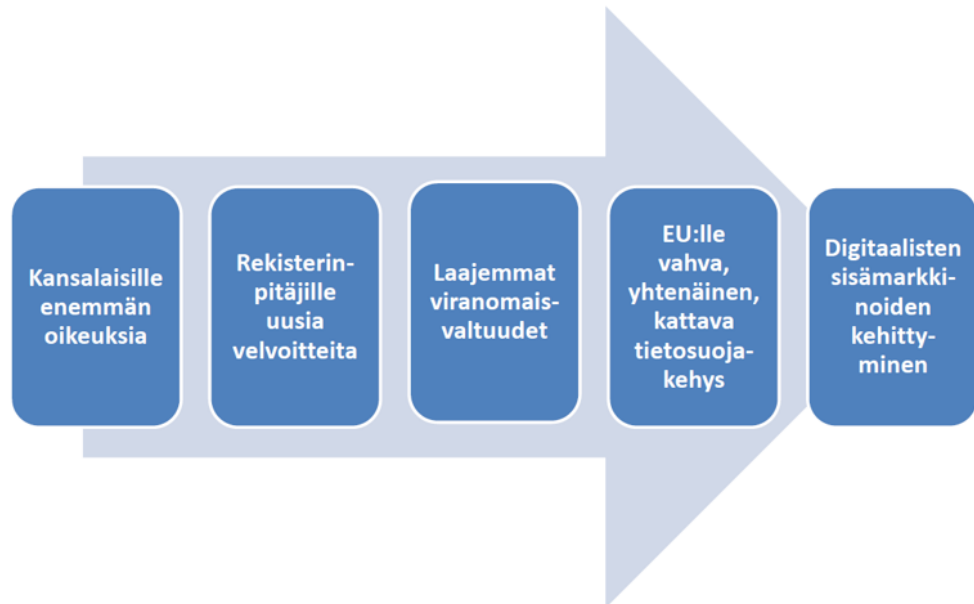
Jatkossa rekisterinpitäjien ja muuten henkilötietoja käsittelevien henkilöiden velvoitteet sekä seuraamukset rikkomuksesta tarkentuvat ja kovenevat. Rekisterinpitäjän on tarvitessa näytettävä tietosuojan toteutuminen. Rekisterinpitäjän täytyy myös suunnitella (mitä tietoa on hallussa ja mihin tarkoitukseen) sekä dokumentoida toimintansa. Opitietosuoja.fi, 2018.)

Rekisteröidyn eli henkilötietojen käsittelyn kohteena olevan henkilön oikeuksia ovat mm. omia henkilötietoja koskeva tiedonsaantioikeus, oikeus saada tiedot oikaistua, oikeus tulla unohdetuksi sekä oikeus tietojen poistamiseen ja tietojenkäsittelyn vastustamiseen. Opitietosuoja.fi, 2018.)

EU:n tietosuoja-asetuksen sääntelyn lähtökohtana on ns. riskipohjainen lähestymistapa. Sääntelyssä otetaan huomioon henkilötietojen käsittelyyn kulloinkin liittyvät riskit. Pyrkimyksenä on yhtäältä välttää vähäriskisten toimien ylisääntelyä ja toisaalta varmistaa rekisteröidyn suoja korkean riskin toiminnassa (huomioiden mm. tietojen laatu/luonne, käsittelytarkoitus ja laajuus). Rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä veloitetaan ryhtymään toimiin, jotka vastaavat henkilötietojen käsittelyyn kulloinkin liittyvää riskiä. (Tietosuoja.fi, 2018.)

Koska kyseessä on kaikissa jäsenvaltioissa suoraan sovellettava asetus, tulee se yhdenmukaistamaan eurooppalaista tietosuojasääntelyä, joka tällä hetkellä muodostuu jäsenvaltioiden epäyhtenäisestä sääntelystä. (Opitietosuoja.fi, 2018.)

Asetuksen sisältö ja tavoite

Kuva 1. Asetuksen sisältö ja tavoite (opitietosuoja.fi, 2018)

Sähköinen maailma vaatii omat, tarkat pelisääntönsä, siksi tarkastelemani EU:n tietosuojalainsäädännön uudistaminen on alkanut jo vuonna 2012. Koska digitaalinen maailma on yhä keskeisemmässä asemassa toiminnoissamme, niin lakeja tarvitaan mm. turvaamaan henkilötietojen suoja perusoikeutena sekä tehostamaan omien henkilötietojen väärinkäytön ehkäisemistä. (Tietosuojavaikuttetun toimisto 2018.)

Tietosuoja on yksityisyyden suoja ja sitä turvaavia oikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä. Tietoturalla tarkoitetaan tiedon käytettävyyttä, eheyttä ja luottamuksellisuutta. Tietoturva ja tietosuoja ovat läheisiä käsitteitä, mutta eri asioita. Suomen perustuslaissa 10 §:ssä säädetään henkilötietojen suojasta. Tietoturva ei liity vain yksityisiin tietoihin, vaan tieto it-sessään on ihmisen omaisuutta, jota pitää saada suojata. (Oikeusministeriö 2018.)

EU:n yleinen tietosuoja-asetus suojelee luonnollisten henkilöiden henkilötietojen käsittelyä sekä näiden tietojen suoja. EU:n yleinen tietosuoja-asetus hyväksyttiin keväällä 2016 (25.5.2016) Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksillä. Oikeusministeriö aloitti tuolloin valmistautumisen asetuksen ja uudistuksen toimeenpanoon. Oikeusministeriön työryhmä teki myös ehdotuksen Suomen uudeksi tietosuojaiksi, joka korvaa vanhan

henkilötietolain. Se tulee toimimaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen rinnalla, täydentäen sitä Suomen lakien mukaisesti. Suomen tietosuojalaki ja EU:n tietosuoja-asetuksen soveltaminen tulevat voimaan siis samaan aikaan 25.5.2018 ja ne toimivat siitä eteenpäin rinnakkain. (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2018.)

Tietosuojalakien ja -asetusten säätämisen tarkoituksena on ollut nimenomaan ehkäistä kaikkeen sähköiseen käyttöön liittyviä tietosuojariskejä. Sen vuoksi lain veloitteiden huomioinnottaminen ja erityisesti suunnitelmallisuuden vaatimus on tärkeää, kun henkilötietojen käsittelyä toteutetaan eri tekniikoiden avulla.

Henkilötietolain säännösten merkitys hyvän tietojenkäsittelytavan ja hyvän tiedonhallinnan aikaansaamiseksi on korostunut sitä mukaa, kun henkilötietojen käsittely on siirtynyt automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tapahtuvaksi ja tietoja käsitellään yhä enemmän tietoverkoissa.

3.2 Tietosuoja yksityishenkilön näkökulmasta

Yksityishenkilön tietosuoja turvataan myös muilla laeilla ja asetuksilla. Näiden kaikkien tietosuojan turvaamiseksi asetettujen määräysten tietäminen auttaa ymmärtämään uuden tietosuoja-asetuksen asemaa ja merkitystä yksityishenkilölle. Yksityishenkilön eli luonnollisen henkilön henkilötietojen tietosuoja pyritään turvaamaan lain avulla. Henkilötiedot ovat yksityishenkilön kuvaavia ominaisuuksia tai elinolosuhteita, joilla voisi tunnistaa henkilön tai hänen lähipiirinsä. Lailla tarkoitetaan tietyn valtion antamaa, vahvasti velvoittavaa säädöstä eli määräystä. Määräyksellä tarkoitetaan toimijoita velvoittavaa säädäntöä. Asetuksella tarkoitetaan lakia täsmentävää tai täydentävää säädöstä. Direktiivi on Euroopan unionin eli EU:n lainsäädäntöohje, joka on tarkoitettu kaikille jäsenvaltioille. Laki mm. edellyttää, että henkilöllä on oikeus nähdä, mitä tietoja henkilöresterin pitäjä on hänestä tallentanut. Yksityishenkilön apuna ja oikeutena omien tietojen kanssa on EU:n tietosuoja-asetuksen lisäksi henkilötietolaki, laki yksityisyyden suojasta työelämässä, rikoslaki, tietoyhteiskuntakaari ja tietosuojan yleissääntely. Lisäksi myös Tietosuojavaltuutettu on henkilöitynyt yksityishenkilön apulaiseksi. Tietosuojavaltuutettu neuvoo, ohjaa ja valvoo, mutta ei anna ennakkopäätöksiä eikä lupia.

Yksityishenkilön tietosuojalait

Henkilötietolaki	Laki yksityisyyden suojasta työelämässä	Rikoslaki
Tietoyhteiskuntakaari	Tietosuojan yleissääntely	EU:n tietosuoja-asetus

Kuva 2. Yksityishenkilön tietosuojalait

Henkilötietolaki on yleislaki, jota sovelletaan mm. henkilötietojen käsittelyyn silloin kun tiedot muodostavat rekisterin. Henkilötietolaissa on määräyksiä mm. henkilöstörekistereistä, tietojen tallennuksesta ja tietoturvasta. Rekisterinpitäjän listalla ovat mm. huolellisuus- ja tarpeellisuus- sekä virheettömyysvaatimukset. Rekisterin pitäjän on laadittava rekisteriseloste ja tietojen pitää olla asiallisesti perusteltuja rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Arkaluonteisten tietojen käsittely on kielletty. Henkilötunnuksen käsittely on sallittua vain rekisteröidyn suostumuksella. Luonnollisella henkilöllä on oikeus saada rekisterinpitäjän tiedot, rekisterin käyttötarkoitus sekä tieto, mihin tiedot luovutetaan. Jos henkilötiedot on hankittu ulkopuoliselta taholta, tietojen luovuttaja on ilmoitettava. Rekisteröidyllä henkilöllä on oikeus tarkastaa tietonsa ja rekisterinpitäjällä on velvollisuus korjata, täydentää ja/tai poistaa virheelliset tiedot viipymättä. (Tietosuojavaltuutettu.fi, 2018.)

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä, joka suojaa yksityiselämä perusoikeuksia työelämässä. Lakia sovelletaan sekä työntekijöihin että työnhakijoihin. Laissa määritellään mm. henkilötietojen tarpeellisuus- ja ilmoitusvaatimus. Työnantaja saa kuitenkin tarkastaa työnhakijan tai työntekijän henkilötietoja, jos hän selvittää työntekijän luotettavuutta luottotietojen ja/tai rikosrekisterin tarkastamisella. Laissa määritellään, miten vaikkapa terveydentilaa koskevia tietoja saa käsitellä. Työnantaja voi myös hakea ja/tai avata työnantajalle kuuluvia viestejä, mutta vain tietyissä tapauksissa. Edellytykset hakea ja/tai avata viestit on lueteltu työnantajan huolehtimisvelvollisuus-kohdassa 18 §:ssä. Edellytykset selvittää viestin olemassaolo on lueteltu 19 §:ssä ja edellytykset avata viesti on lueteltu 20 §:ssä. Työnantajan tulee toimittaa työntekijälle selvitys viestin hakemisesta ja/tai avaamisesta. (Tietosuojavaltuutettu.fi, 2018.)

Rikoslaisissa myös sovelletaan yksityisyydensuojaa. Rikoslain pykälässä 3 § löytyy lait viestintäsalaisuuden loukkauksesta. Tämän rikoslain kohdan mukaan toisen viestin

avaaminen sekä tiedon hankkiminen viestin sisällöstä tai sen olemassaolosta voi olla törkeä tekotapa ja yritys on siten ollen rikosoikeudessa rangaistava. (Finlex.fi, 2018.)

Tietoyhteiskuntakaari-laki suojaa yksityisyyttä. Tietoyhteiskuntakaarella tarkoitetaan vuonna 2015 voimaan tullutta laajaa lakia, jossa kerrotaan tiedonvälitykseen ja teletoimintaan liittyviä lakeja sekä säädöksiä tietoturvasta. Tietosuojayhteiskuntaakaareen sisältyy mm. sähköisen viestinnän tietosuojalaki (muistetaan ehkä aikaisemmin ”Lex Nokiana”). Lain tarkoituksena on kohentaa sähköisen viestinnän palvelujen tarjontaa ja käyttöä sekä varmistaa, että viestintäpalveluja ja verkkoja on saatavilla jokaiselle. Lisäksi halutaan turvata radiotaajuuksien käyttö, edistää kilpailua, varmistaa laatu sekä turvata luottamuksellisuus. Tietoyhteiskuntakaareessa on kohdat myös sähköisen suoramarkkinoinnin ja evästeiden käytölle. Kohdat 200 § - 204 § sisältävät säännöksiä suoramarkkinoinnista. Laissa myös sanotaan, että evästeiden käyttö on sallittua vasta käyttäjän suostumuksen jälkeen. Sähköisen palvelun tarjoajan on kerrottava tiedot tallentamisesta tai käytön tarkoituksesta. Tämä ei koske tietoja, jotka ovat välttämättömiä palvelun tarjoamiseksi ja käyttämiseksi. (Vahti.fi, 2018.)

Tietosuojan yleissääntely perustuu tällä hetkellä Suomessa henkilötietolakiin (523/1999), joka tuli voimaan 1. kesäkuuta 1999. Lisäksi eri sektoreiden ja toimialojen henkilötietojen käsittelyä sääntelevät lukuisat kansalliset erityislait. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa on laajaa erityissääntelyä, osin juuri asiakastietojen arkaluonteisuuden vuoksi. (Opitietosuojaa.fi, 2018).

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen tavoitteena on nyt luoda Euroopan unionin maille yhteinen, ajantasainen ja kattava tietosuojakehys. Tietosuoja-asetuksen tarkoituksena on vahvistaa yksilön oikeuksia ja vapauksia, lujittaa EU:n digitaalista markkina-aluetta sekä tehostaa tietosuojasääntöjen täytäntöönpanon valvontaa. EU:n yleinen tietosuoja-asetus on jatkumoa ja uudistusta vuonna 1995 annetulle henkilötietodirektiiville. Aiempi henkilötietodirektiivi ja nykyinen tietosuoja-asetus sisältää säännökset mm. henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista sekä rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän velvoitteista ja vastuista. EU:n yleinen tietosuoja-asetus patistaa rekisterinpitäjiä ja yrityksiä tarkistamaan tietosuojakäytäntöjensä lainmukaisuuden eli käytännössä tekemään 2 vuoden siirtymäaikana 25.5.2018 mennessä ns. tietosuojan ja henkilötietojen käsittelyn nykytilarvion ja analyysin siitä, vastaako rekisterinpitäjän henkilötietojen käsittely- ja tietosuoja-käytänteet kansallisen lainsäädännön ja EU:n tietosuoja-asetuksen uusia vaatimuksia.

Organisaatioiden tulee nyt myös varmistaa tietoturvasa riittävyys sekä varautua ongelmatilanteisiin - myös kriisiviestintään. Tarkoitus on, että yritykset ottavat tietosuoja-asiansa huomioon jo toimintansa suunnittelussa. (Tietosuoja.fi, 2018.)

Esimerkiksi puhelinnumerot ovat julkista tietoa teleoperaattoreilla. Puhelinnumeroon liittyy liittymän omistajan tai/ja käyttäjän osoite. Oman puhelinnumeron voi muuttaa salaiseksi tai puolisalaiseksi (numero ja nimi ovat salaisia, mutta osoitetiedot eivät), mutta Viestintävirasto muistuttaa, että lainsäädännössä ei ole määritelty salaista puhelinnumeroa, siksi operaattoreiden tarjoamat ominaisuudet salaukselle kannattaa varmistaa. (Ahokas, 2012.)

Väestörekisterikeskus pitää yllä rekisteriä, jossa on Suomessa vakinaisesti asuvien henkilöiden osoitteet. Omat tiedot voi tarkastaa Väestörekisterikeskuksen järjestelmästä pankkitunnuksilla tai sähköisellä henkilökortilla. Omia osoitetietojen luovuttamista voi rajoittaa mm. suoramainontaan, etämyyntiin, mielipidekyselyyn, sukututkimukseen sekä henkilömatrikkeliin väestötietojärjestelmässä. Maistraatista saa myös tietoa siitä missä olet asunut sekä siitä kuka on puoliso ja onko sinulla lapsia tai avioehto. (Ahokas, 2012.)

Verotoimistoissa voi hakea verotietoja nimellä, maakunnalla ja syntymävuodella. Auton, veneen tai muun rekisteröitävän ajoneuvon omistajan ja haltijan tiedot saa rekisteritunnuksen perusteella TraFin ajoneuvoliikennereksiteristä ja Maistraatista. Myös maan omistaminen tai rakennusluvan hakeminen tai asuntokaupat selviävät maanmittaustoimistolta ja kunnilta. (Ahokas, 2012.)

Luottotiedot ovat haettavissa, mutta hakijan täytyy ilmoittaa syy tälle. Syyksi käy lainan haku, asunnon vuokraus, maksusuoritusten laiminlyönti, työpaikan haku tai tarkastelun kohteen suostumus. Jos olet ollut oikeudessa, esitutinnan asianosainen tai holhouksessa, niin nämäkin tiedot ovat julkisia. (Ahokas, 2012.)

3.3 Tietosuoja yrityksen näkökulmasta

Tietosuojavaikuttetun toimisto sekä muut viranomaiset ja asiantuntijat ovat tiedottaneet rekisterinpitäjiä EU:n yleisten tietosuoja-asetuksen soveltamisen ajankohdasta sekä toimenpiteistä. Yritykset, jotka pitävät yllä rekistereitä, ovat velvollisia läpinäkyvään informointiin sekä henkilötietojen käsittelyperusteen suostumukseen.

EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa kerrotaan kuusi eri perustetta, joilla henkilötietojen käsittely on mahdollista. Näistä rekisterinpitäjän oikeutettu etu on tässä muodossa uusi verrattuna henkilötietolakiin.

Henkilötietojen käsittely voi olla perusteltua rekisterinpitäjän oikeutetun edun takia. Oikeutettu etu käsittelyperusteena edellyttää, että rekisteröidyn edut ja oikeudet huomioidaan erityisen tarkkaan. Oikeutettu etu voi olla olemassa esimerkiksi silloin, kun rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on jokin suhde, kuten rekisteröity on rekisterinpitäjän asiakas tai alainen. Henkilötietolaissa oikeutettuun etuun perustuvia käsittelyperusteita ovat olleet mm. yhteysvaatimukseen perustuva käsittely sekä erityisiä tarkoituksia varten tapahtuva käsittely (esim. tutkimus, tilastointi, viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävä, henkilömatrikkeli, sukututkimus ja suoramarkkinointi). Niin sanotulla tasapainotestillä punnitaan rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn intressejä ja perusoikeuksia. (Tietosuojavaltuutun toimisto 2018.)

Rekisterinpitäjällä on EU:n tietosuoja-asetuksen soveltamisen käytäntöön panosta lähtien osoitusvelvollisuus velvollisuuksiensa täyttymisestä. 25.5.2018 jälkeen ei riitä, että rekisterinpitäjä kertoo noudattavansa lakeja, vaan hänen täytyy pystyä se myös osoittamaan. Uusi EU:n tietosuoja-asetus sisältää merkittäviä uusia velvoitteita ja sanktioita tietosuoja-velvoitteensa laiminlyöväälle rekisterinpitäjälle.

Rekisterinpitäjän rekisteriselosteen täytyy kertoa rekisterinpitäjän nimen ja yhteystiedot, (henkilö)tietojen käsittelyn tarkoituksen sekä tietojen luovuttamisen ja suojaamisen periaatteet. Rekisterinpitäjällä on velvoite tehdä henkilörekisteristä rekisteriseloste, joka on saavutettavissa hyvin vaikkapa rekisterinpitäjän yrityksen nettisivuilla. Tästä velvollisuudesta voidaan poiketa vain välttämättömän syyn vuoksi.

3.4 Tietosuojalakien taustaa ja historiaa

Suomessa on hyvin kattava rekisterikäytäntö. On tärkeää muistaa sekä tietää, että näitä rekistereitä kootaan aina jonkin määritellyn käyttötarkoituksen mukaan. Jos näiden rekistereiden käyttö poikkeaa alkuperäisestä tarkoituksesta, on yksilön oikeus saada tietää ja itse päättää toteutuuko se.

Yksityisyyden suojaamisesta on säädetty Suomessa ensimmäisen kerran 1.1.1988 voimaan tulleella henkilörekisterilailalla (471/1987). Henkilörekisterilaki korvattiin 1.6.1999 henkilötietolailla (523/1999). Henkilötietolailla saatettiin voimaan myös Euroopan unionin henkilötietodirektiivin määräykset. Oikeus yksityiselämän suojaan säädettiin perusoikeudeksi 1.8.1995 alkaen. Henkilötietolailla toteutettiin myös perustuslain edellyttämä lailla säätämisen velvoite. (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2018)

EU:n tietosuojalain ja -asetuksen uudistaminen aloitettiin vuonna 2012. Tietosuoja-asetuksen uudistuksessa pyrittiin turvaamaan henkilötietojen suoja perusoikeutena ja digitaalitalouden kehitys sekä tehostamaan rikollisuuden ja terrorismin torjuntaa. Tietosuojadirektiivi sekä yleinen tietosuoja-asetus astuivat voimaan 24.5.2016. Yleistä tietosuoja-asetusta aletaan soveltaa 25.5.2018 alkaen, mitä ennen pitää tehdä kansallinen lainsäädäntö.

3.5 EU:n tietosuoja-asetuksen uudistus

Yksityishenkilöllä on toukokuusta 2018 alkaen lain suoma oikeus tietää, mitä tietoja asianomaisesta on yrityksellä rekisterissään. Yksityishenkilöllä on oikeus tietää, kuka nämä tiedot näkee ja miten niitä säilytetään. Yksityishenkilöllä on myös oikeus vaatia poistamaan tiedot. Yksityishenkilöllä on oikeus saada itseään koskevat tiedot koneluettavassa muodossa.

EU:n tietosuoja-asetuksessa määritellään rekisteröidyn (eli henkilön, jonka henkilötietoja käsitellään) oikeudet. Rekisteröidyn oikeuksia ovat tiedonsaantioikeus omista henkilötiedoista, oikeus saada omat henkilötiedot oikaistua tai poistaa kokonaan, oikeus tulla unohdetuksi (eli kun rekisteröity henkilö ei enää halua, että hänen tietojensa käsitellään, niin tiedot poistetaan, paitsi jos on olemassa jokin laillinen peruste säilyttää) ja tietojenkäsittelyn vastustamisen oikeus. Lisäksi asetuksessa säädetään rekisterinpitäjän velvollisuudesta antaa rekisteröidylle helposti saatavia ja ymmärrettäviä tietoja heidän tietojensa käsittelystä. Rekisteröidyllä on oikeus myös hyvin riskittömään tietosuojaan eli rekisterinpitäjällä täytyy olla määritelty myös vaikkapa rekistereidensä tietoturva. Mitä arkaluonteisempia tietoja rekisterissä on, sitä korkeampi riski on taas. Eli rekisterin suojaaminen täytyy varmistaa vieläkin paremmin. Rekisterinpitäjä on velvoitettu toimiin, jotka vastaavat henkilötietojen käsittelyyn kulloinkin liittyvää riskiä.

Yksityishenkilöllä on myös oikeus siirtää henkilötietonsa toiseen järjestelmään silloin, kun rekisteröity itse on antanut henkilötiedot suostumuksen tai sopimuksen mukaan. Näin vahvistetaan EU:n sisämarkkinoita sekä sujuvoitetaan henkilötietojen kansainvälisiä siirtoja. Asetuksen pitäisi parantaa myös yritysten kilpailua ja kuluttajan tarjontaa, kun oikeus siirtää omat tiedot tietojärjestelmästä toiseen helpottaa. Näin henkilötietojen siirto palveluntarjoajalta toiselle on entistä sujuvampaa.

EU:n tietosuoja-asetuksen yksi selkeä muutos on, että eri käsitteiden määrittelyt täytyy ilmaista tarkemmin. Rekisterinpitäjän täytyy ymmärrettävästi viestittää, mitä tarkoittaa vaikkapa suostumus tai geneettiset tiedot. Kun säännöt esitetään selkeämmin, niin tulkinanosuus vähenee sekä rekisterinpitäjän että rekisteröidyn osalta.

Tietosuojan ajatellaan olevan nykyään jo oletusarvoisesti ns. sisäänrakennettua tuotteisiin ja palveluihin. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja mobiilisovelluksissa tulisi olla yksityisyysensuojaa edistävät asetukset automaattisesti käytössä. Tarkoitus on turvata jokaisen yksityisyysensuoja hävittämättä menneitä tapahtumia tai rajoittamatta julkaisunvapautta. Lisäksi halutaan lisätä ihmisten tietoisuutta, avoimuutta ja tietoa siitä, miten heidän tietojaan käsitellään.

Yksityishenkilöllä on oikeus saada tietoa tietoturvaloukkauksesta. Näin ollen yritys on ilmoitusvelvollinen tietosuojaviranomaiselle tietoturvaloukkauksista. Rekisteröidylle henkilölle on ilmoitettava vakavista loukkauksista mahdollisimman pian, että he voivat ryhtyä mahdollisiin toimiin. Enää ei riitä, että yritys noudattaa asetusta, vaan on pystyttävä osoittamaan, että tietosuojasäännöksiä noudatetaan rekisterinpitämisessä. Yrityksen täytyy myös nimetä uusi tietosuojavastaava yritykselle.

Yhtenä hyvin konkreettisenä muutoksena aiempaan ovat tietosuojarikkomusten rangaistukset. EU-sääntöjä rikkovalle yritykselle voidaan langettaa sakko, joka on jopa neljä prosenttia yhtiön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta.

Myös jokaisen maan tietosuojaviranomaisen toimivallasta, tehtävistä ja valtuuksista on tarkennuksia. Rajat ylittävästä henkilötietojen käsittelystä rekisterinpitäjän päätoimipaikan tietosuojaviranomainen on yleensä toimivaltainen käsittelemään asiaa. EU-maiden tietosuojaviranomaisten yhteistyötä varten luodaan uusi ns. yhdenmukaisuusmekanismi. Näin unionin uutta tietosuojasääntelyä toivon mukaan sovelletaan yhdenmukaisesti kaikissa jäsenvaltioissa.

4 Tutkimuksen toteutus ja tulokset

Opinnäytetyöni tutkimusosiossa haastateltiin viittä henkilöä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelujen muotoon päädyttiin avoimen keskustelun sekä mahdollisen fasilitoinnin tarpeellisuuden vuoksi. Haastattelulla haettiin syvempää tietoa yksityishenkilön subjektiivisista kokemuksista. Yksityishenkilöiden tuntemuksien ymmärtämiseksi haastateltiin henkilöitä, jotka eivät työskentele viestinnällisellä, teknologisella tai oikeudellisella alalla. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joten aineisto muodostui yksityishenkilöiden kokemuksista sekä heidän ajatuksistaan tietosuojasta.

Selvitin, että miten yksityishenkilö ymmärtää uudistuksen sekä ylipäänsä oman tietosuojansa. Tein opinnäytetyötäni juuri ennen EU:n tietosuoja-asetuksen soveltamisen voimaantuloa keväällä 2018. Tutkimusmenetelmänä käytin kvalitatiivista eli laadullista haastattelua. Tavoitteenani oli saada kuva yksityishenkilön kokemuksesta omasta yksityisyydensuojastaan sekä sen tietosuojasta.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, miten määrin yksityishenkilöt käsittävät tietosuojansa ja millaisia heidän ajatuksensa on omien tietojen olemassaolosta sekä turvallisuudesta. Tavoitteenani oli tiivistää EU:n tietosuojalakia sekä sen merkitystä, muutosta sekä seurauksia yksityishenkilölle. Tarkoituksenani oli myös kansantajuistaa aihetta sekä avata käsitteitä konkreettisella tavalla. Tavoitteenani oli myös saada selville, mitä yksityishenkilöt ajattelevat perusoikeudestaan omiin tietoihin.

Haen opinnäytetyölläni vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä (EU:n) tietosuojalailla tarkoitetaan?
- Mitä henkilökohtaisia tietoja erilaisissa rekistereissä on?
- Mihin näitä tietoja käytetään?

4.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston kerääminen

Tutkimukseni oli siis kvalitatiivinen eli laadullinen. Aineisto koostui neljän eri ikäisen suomalaisen yksityishenkilön teemahaastatteluista, joiden avulla selvitettiin tietosuojan sisällön sekä sen muuttumisen ymmärtämisen tasoa, rekistereiden sisältöä ja käytäntöjä sekä

yksityishenkilön tarpeita ja ajatuksia tietosuojasta. Lisäksi haastattelin yhtä yrityksen edustajaa, jonka vastuunaan on tietosuojan toteutuminen yrityksen rekistereissä.

Haastattelu on joustava ja mukautuva tiedonkeruumenetelmä ja soveltuu siksi moniin tutkimustarkoituksiin. Tutkimushaastatteluun pyritään hankkimaan mahdollisimman laaja ja luotettava tietomäärä tutkimustehtävän mukaisesti. Haastattelu on ennalta suunniteltu ja tiettyä tavoitetta hakeva vuorovaikutustilanne. Haastattelun suunnittelussa on tärkeää pohtia tutkimustehtävää tukevia kysymyksiä, teemoja sekä sopivia valintoja haastateltaviksi. Tiedonkeruumenetelmänä haastattelu on joustava ja mukautuva siten, että tutkija voi esittää kysymykset haluamassaan järjestyksessä tilanteen mukaan ja tarvittaessa toistaa, selventää haastateltavalle. Teemoihin voi myös palata aina takaisin. Haastattelu vaatii kuitenkin haastattelijalta hyviä kuuntelu- ja havainnointitaitoja sekä taitoa ohjata haastattelun kulkua. (Hirsjärvi & Hurme 2001.)

Valitsin opinnäytetyöni tutkimukseen haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun. Teemahaastattelu on niin sanottu puolistrukturoitu haastattelumuoto, jossa on ennalta suunnitellut teemat ja kysymysaiheet, mutta niiden tarkkaa muotoa tai järjestystä ei ole määrätty. Teemahaastattelussa keskustellaan vapaasti tietyssä aihepiirissä ilman tarkkoja ennalta määrättyjä kysymyksiä kuitenkin haastattelijan ohjaamissa rajoissa. Eri teemojen keskustelujärjestys on vapaa eikä niitä välttämättä käydä samassa laajuudessa haastateltavien kesken. Teemahaastattelu soveltuu tilanteisiin, joissa halutaan saada tieto yksilön kokemuksista tutkittavaan aiheeseen liittyen. (Hirsjärvi & Hurme 2001.)

Teemahaastatteluun valikoitiin henkilöitä, joilla tiedettiin olevan muu kuin oikeustieteellinen tai tietotekninen koulutus. Yhteen teemahaastatteluun otettiin mukaan henkilö, joka vastaa yrityksen tietosuojasta.

Haastatteluihin valikoitujen henkilöiden tiedettiin kaikkien käyttävän mm. sosiaalista mediaa aktiivisesti. Haastatteluihin valittiin 22-45-vuotiaita miehiä ja naisia. Teemahaastattelut olivat ennakkoidusti hyvin erilaisia, mutta haastateltavilta havainnoitiin nousevan esille samoja ajatuksia, minkä vuoksi tuloksia voi yleistää laajempaan mittakaavaan.

Haastelua varten perehdyin EU:n tietosuoja-asetukseen, tietosuojaan sekä suurimpiin suomalaisiin rekistereihin. Lähteiden pohjalta tein teemoja haastatteluja varten. Teemoiksi muodostuivat tietosuoja-käsitteen määrittely ja läpikäyminen, henkilörekistereiden tietojen

käyttö sekä turvallisuus. Käytin fasilitointia haastattelutilanteen ohjaamisen tukena. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Haastattelin viittä henkilöä yksitellen kertoen tekeväni opinnäytetyötä aiheesta. Muuta ennakotietoa heillä ei ollut aiheesta tai työni laadusta. Keskustelu sekä kysymykset ohjautuivat odotetun mukaisesti hyvin erilaiseksi haastateltavan kokemuksen mukaisesti. Haastatteluprosessi oli silti hyvin samankaltainen. Purin haastattelua kirjoittamalla samaan aikaan muistiinpanoja sekä havainnoimalla sanattomia viestejä. Tutkimuksen otos oli pieni, mutta luotettavuus sekä pätevyys huomattavan suuria aitouden ja luotettavuuden vuoksi. Sen suurempaa yleistettävyyttä ei kuitenkaan voitane tehdä.

Haastattelusta ilmeni, että tietosuojalait ja asetukset olivat jollain tapaa tuttuja uutisista, mutta asetusten sisällöstä ei juurikaan ollut tarkkaa tietoa. Ilmeni, että haastateltavat olivat kiinnostuneita tietämään omista tiedoistaan sekä siitä, miten niitä voisi hallita.

Haastatteluista havainnoitiin, että rekistereiden nimeäminen oli aluksi vaikeaa. Henkilörekisteriksi miellettiin eniten sähköpostilistoja, erilaisia suoramarkkinointitapoja sekä myöhemmin mm. väestörekisterikeskus, maistraatti sekä teleoperaattoreiden tiedot.

Haastatteluiden edetessä listasin haastateltaville suomalaisia rekistereiden pitäjiä eli Väestörekisterikeskuksen, verottajan, Kansaneläkelaitoksen, sairaalat, lääkärikeskukset, hammaslääkärit, teleoperaattorit, kirkot, kunnat, oppilaitokset, Puolustusvoimat, Poliisin, Suojelupoliisin, Patentti- ja rekisterihallituksen, pankit ja luotonantajat, kaupat, kirjastot, Postin ja Ajoneuvohallintokeskuksen. Kaikki haastateltavat tunnistivat kaikki rekisterinpitäjät ja haastattelut jatkuivat suuremmalla tiedolla eteenpäin.

Haastatteluiden edetessä avasin haastateltaville tietosuojaan läheisesti liittyviä termejä. Selvensin lain (valtion antama velvoittava säädös), säädöksen (julkista valtaa käyttävän elimen antama velvoittava määräys), direktiivin (EU:n lainsäädäntöohje jäsenvaltioille), asetuksen (Suomen lakia täsmentävä tai täydentävä säädös) sekä määräyksen (velvoittava säädäntö) määritteitä ja tarkoitusta. Kävin läpi myös tietosuojan (yksityisyyden suoja), tietoturvan (tiedon käytettävyys, eheys ja luottamuksellisuus) sekä EU:n tietosuojasetuksen sisältöjä.

Haastatteluiden aikana havainnointiin vahvasti, kuinka tiedon lisääntyminen aiheeseen li-
säsi haastateltavien lähentymistä, ymmärrystä, kiinnostusta sekä luottamusta aiheeseen.
Jokaisen haastateltavan ajatukset tietosuojasta kasvoivat. Haastateltavat syventyivät lo-
pulta pohtimaan aihetta entistä tarkemmin sekä laajemmin erilaisista näkökulmista kat-
soen.

4.3 Aineiston analysointi

Analysoin aineistoani sisällönanalyysin ja teemoittelun keinoin. Sisällönanalyysillä tarkoi-
tetaan kuultujen, nähtyjen ja kirjoitettujen sisältöjen systemaattista analyysia. Näillä pyri-
tään saamaan tutkittavasta asiasta yleistetty ja koottu kuvaus. Teemoittelu menetelmän
tarkoittaa analyysin vaiheita, jolla aineistosta etsitään teemoja, jotka ovat yhteisiä usean
haastateltavan vastauksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103-107) Teemat muodostuvat
aina tutkijan tulkinnoista teemoiksi. Haastattelulla saadun aineiston teemoittelin haastatte-
lijoiden toistuvien ajatusten mukaan. Haastattelut etenivät suunnittelemani haastattelurun-
gon mukaan, aiheiden kestoon laajuus vaihteli suuresti. Tietosuojan käsitteiden määritte-
lyn sekä rekistereiden listauksen kautta tietosuoja avautui keskusteluihin toisella tavalla.
Aineiston tietoperustan pääteemat olivat **tietosuojalaki ja sen sisältö, tietosuojaan liit-
tyvien termien käsitteet ja määrittely, rekisterit sekä tietosuojalain jalkautuminen ar-
keen**. Teemahaastatteluissa teemat. Yhteenvedo teemoista on tämän opinnäytetyön liit-
teenä (liite 1).

Yhtenä teemahaastattelujen tuloksena voidaan nähdä se, että haastateltavat ymmärsivät,
että tietojamme kerätään monilla eri tavoilla. Tietoja annetaan itse joko esim. sosiaali-
sessa mediassa sisältöjakamisen kautta tai tietoina suoritetuista maksutapahtumista tai
muuna omana käyttönä tai sitten muiden tekeminä asioina (Facebookin testit ja pelit). Li-
säksi omat yhteydet ja verkostot tallentavat tietoja rekistereihin. Laitetta koskevat tiedot
(laitteen ominaisuudet, toiminta, tunnisteet, signaalit, asetusten tiedot, verkko ja yhteydet
sekä evästeiden tiedot). Tiedot voi tulla myös kumppaneilta.

Yksi päällimmäisistä havainnoista haastattelijoiden vastauksissa oli se, että yksityishenki-
lää kiinnostaa tietosuoja, mutta hän ei tiedä EU:n tietosuoja-asetuksesta ja sen muuttumi-
sesta konkreettisemmin kuin päivittäisistä uutisista muistin varaisia asioita.

4.4 Tutkimustulokset käytännössä

Haastatteluista voidaan todeta, että tietosuojaa oikeutena ei ollut itsestään selvä asia. Monet tiesivät oman tietosuojan vaaroista, mutta eivät kovinkaan aktiivisesti tehneet asialle muuta kuin olivat käyttämättä kokonaan joitain palveluita tai sovelsivat tapoja olla käyttämättä niitä niin aktiivisesti.

Neljä viidestä oli huolestunut mobiilisovelluksista, jotka keräävät tietoja ilman heidän suostumustaan, ja kolme viidestä oli huolissaan siitä, mihin yritykset voivat käyttää tietoja. Kaikki haastateltavat pohtivat sosiaalisen median tietosuojaa ja kaikilla heillä oli epäilyt omien tietojen turvasta. Vanhin haastateltava tiesi epämääräisten linkkien leviämisestä sekä sisältömainosnostoista oman selaushistorian perusteella. Muut haastateltavat tiedostivat sosiaalisen median toimintatapoja. He ymmärsivät, että ovat itse tiettyyn sosiaalisen mediaan rekisteröityessään antaneet suostumuksensa palvelutarjoajan oikeuksiin rekisteröidyn tietoihin sekä sisältöihin, kuten kuviin.

Haastateltavista saattoi aistia jopa tietyn häpeän siitä, että erilaisia käyttöehtoja ei ole niihin sitoutuessa tullut luettua. Tähän liittyen myös nolostumisen ja oman itsesyyttelyn huomasi kaikista haastateltavista muiden internetissä tehtyjen toimintojen vuoksi. Yksi haastateltava kertoi painaneensa Facebookissa sisältölinkkiä, josta hänen nimissään tämä viesti lähti kaikille hänen kaikille kontakteilleen levittäen virusta. Kaksi haastateltavista tiesi selaimen algoritmien toiminnasta, kuten hakukonehistorian yhteydestä Facebookin mainoksiin, Youtuben tarjoamista videoista hakujen mukaisesti sekä Googlen tarjoamista sisällöistä. Yksi päätyi miettimään haastattelun edetessä bonuskorttien tuoman ostohistoriatietojen päätymistä vakuutuksen antajalle. Tämän haastateltavan sanoin *”että jos ostat joka päivä askin röökiä, niin vakuutustarjous sulle onkin yllättävän kallis, vaikka ruksaisit sen kohdan, että en polta”*.

Haastateltavien pohdinta laajeni selvästi havaittavasti haastattelussa käsitteiden sekä rekistereiden avaamisen jälkeen. Ilmeni, että tietoa rekistereistä onkin aiempia vastauksia enemmän, kun oivallettiin esimerkkien avulla, mitä rekisterit ovat. Tiedon lisääntyessä tuli esimerkkejä paljon esimerkkejä omien tietojen mahdollisesta muusta käytöstä. Yksi haastateltava pohti, tekeekö Posti S-ryhmän kanssa yhteistyötä, kun mainokset kotiin tulevassa Posti-esitteessä on oman ruokakauppakuitin mukaisia. Lähtökohtaisesti suomalaisiin rekistereihin luotettiin vahvasti.

Haastatteluiden tuloksien perusteella voidaan todeta, että EU:n tietosuoja-asetus tuo luottamusta ja varmuutta digitaalisten palveluiden käyttöön vastaajille. Parhaiten tietosuojan asetukset toimivat sekä yksityishenkilön että yrityksen molemminpuolisen luottamuksen ja sidoksen luomiseen.

Käytettäessä älypuhelin tai tietokonetta toiminnoistamme jää aina jälkiä bittiavaruuteen. Puhelimen sijainnin paikannus ja nettisivustot sekä hakukoneet skannaavat käyttäytymistämme. Syntymästämme lähtien tietojamme kirjataan erilaisiin rekistereihin. Yksi haastateltavat nosti esiin kysymyksiä: *”Missä kaikkialla tietojamme onkaan ja kenen toimesta niitä pidetään yllä ja mihin niitä käytetään?”*

Tietoturva-asetus oli tiedossa kaikilla haastateltavilla jollain tasolla. Omien tietojen suoja-asetuksista tiesivät kaikki pintapuolisilla tavoilla, kaksi viidestä tiesi yksityiskohtaisemmin. Näyttää siltä, että yksityishenkilö ymmärtää tietomäärien valtavan suuruuden ja sitä myötä ymmärtää sen merkityksen.

5 Pohdinta

Yhdessä haastateltavien kanssa todettiin, että koska henkilötietojamme on kerättyä ja tallennettuna moniin erilaisiin rekistereihin, on EU:n yhtenäinen tietosuojauudistus erittäin tervetullut päivitys yksityisyydensuojaan.

Opinnäytetyöni yhtenä tärkeimpänä ajatuksena oli yksityistietojen suojaamisen oikeuksien sekä velvollisuuksien tiedon lisääminen yksityishenkilölle. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä tietosuojalaeista tiedetään ja ajatellaan sekä miten avoin ja hyvin määritelty tietosuoja vaikuttaa yksityishenkilöön. Mitä siis tietosuojasta ajatellaan, ollaanko siitä huolissaan vai ajatellaanko sen olevan turhaa.

Tutkimuksen tuloksena nähtiin tarve yksityisyyden suojan oikeudesta, tietosuojasta sekä rekistereistä. Haasteet löydettiin teknologioiden kehittymisen vauhdilla, jolloin tarvittavia tietosuoja-asetuksia ei ehditä tehdä. Omien oikeuksien ja velvollisuuksien tietäminen tuo vastuuta sekä haluaa tietää omista digitaalisista tiedoista. Myös ylipäänsä yksityishenkilön oma pohdinta aiheen tiimoilta luo läpinäkyvyyttä tietosuojaan. Jokainen on oikeutettu tietämään, mitä omilla tiedoilla tehdään, mutta myös velvollinen oikeellisuuteen sekä vastuuseen itsekin.

Tietosuojaa koskeva kokonaisuusuudistus sekä yksityishenkilöiden tietoisuus on tarpeen, koska henkilötietoja kerätään yhä enemmän teknologisen kehityksen ja globalisoitumisen myötä. Korkeatasoisella tietosuojalla voidaan myös parantaa luottamusta verkossa tarjotaviin palveluihin ja hyödyntää digitaalitalouden antamia mahdollisuuksia.

Haastateltavat havahtuivat haastattelujen edetessä ajattelemaan tietojaan laajemmin. Missä kaikkialla omia tietoja onkaan. Onko niille annettu itse lupa. Minkälainen oma profiili on, miten se vaikuttaa vaikkapa lainan tai vakuutuksen saantiin tai näkyviin mainoksiin. Kuka näitä kaikkia rekistereitä ylläpitää ja missä ja miten kauan. Mitkä ovat omat oikeudet näihin omiin tietoihin.

Tämän työn pohjalta voitaisiin luoda avointa ja luotettavaa yhteistoimintaa yksityishenkilöiden ja rekistereidenpitäjien välille. Tietovarastojen ja -joukkojen tarkoituksena on kuitenkin helpottaa, parantaa sekä nopeuttaa kaikkien toimintaa. Esimerkiksi tietovuotojen tai väärinkäytettyjen tietojen leviämisen vuoksi yksityishenkilö voi jättää käyttämättä palvelua.

Tietosuojasetusten ja lakien säätäminen tulee aina digitaalisten innovaatioiden perässä, joten sääntöjä voidaan vain ennakoida sekä koittaa tehdä yleispäteviksi sähköiseen kanaavaan. Tutkimuksen pohjalta voidaan päätellä kuitenkin, että tiedon lisääminen hyödyntää yksityishenkilöitä luottamaan omaan yksityisyydensuojaan.

Opinnäytetyöprosessini etenin pääosin suunnitelmien mukaan sisällöllisesti, aikataulussa oli kuitenkin huomattavia muutoksia. Mielestäni muutoksenhallinta lopulta onnistui hyvin. Ajatuksenani oli tuottaa yksityishenkilölle opas tietosuojasta, mutta huomasin, että perusteellisen ja oikein suunnatun oppaan tekeminen vaatii huolellisen suunnittelun. Päätin siis keskittyä käyttäjätutkimukseen teemojen keinoin. Prosessi eteni suunnitellun mukaisesti alkuun pääsyn jälkeen. Lopullisen työni rajaaminen oli kannattava, sillä yksityishenkilölle oikein rajattu tietosuoja-opas vaatii käyttäjien kuulemista jo suunnitteluvaiheessa. Erityisesti erilaisten näkökulmien sekä konkreettisten esimerkkien tuomisesta esille.

Jos jotain, niin oivalsin sen, että tietomme ovat arvokkainta omaisuutta, mitä meillä on ja niitä sietääkin suojella.

Lähteet

Ahokas, K. 2012. Tiedämme mitä sinusta tiedetään. Tiedätkö sinä? Luettavissa: <http://la-static.talentum.fi/pdf/pc/2601201226-7c64af51118c165db232ed968596fb87.pdf>. Luettu: 9.4.2018. POIS

Hallberg P., Karapuu H., Ojanen, T., Scheinin M., Tuori K. & Viljanen V-P. 2011. Perusoi-
keudet. Talentum Oyj.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytän-
tö. Helsinki. Yliopistopaino.

Oikeusministeriö. 2018. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/>. Luettu: 19.3.2018.

Opi tietosuojaa. 2018. Luettavissa: <https://opitietosuojaa.fi/>. Luettu: 9.4.2018.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2018. Luettavissa: <http://www.tietosuoja.fi/>. Luettu: 19.3.2018.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosake-
yhtiö Tammi. Helsinki.

Valtiovarainministeri. 2018. VAHTI-toiminta. Luettavissa: <http://vm.fi/vahti>. Luettu: 9.4.2018.

Viestintävirasto. 2018. Luettavissa: <https://www.viestintavirasto.fi/k>. Luettu: 14.4.2018.

Liitteet

Liite 1.

Haastattelujen teemat

Miten kerättyjä tietoja käytetään?

- Tuotteiden tarjoaminen ja henkilökohtaistaminen (tuotteiden ja laitteiden välillä jaettu tieto, sijaintiin liittyvät tiedot, tuotekehittäminen ja -tutkimus, kasvojen tunnistus sekä mainokset ja muu sponsoroitu sisältö)
- Analyysi-, analytiikka- ja muut yrityspalvelut
- Turvallisuuden ja eheyden varmistaminen
- Yhteydenpito
- Tutkimus ja innovaatio

Miten nämä tiedot jaetaan?

- Jakaminen FB-tuotteissa (ihmiset ja tilit, joiden kanssa viestit ja jaat tietoja, sinua koskeva sisältö, jota muut jakavat, tiedot aktiivisesta tilastasi tai läsnäolosta tuotteessa jne.)
- Jakaminen kolmannen osapuolen kanssa (mainostajat, kumppanit (analytiikka), tavarantoimittajat, palveluntarjoajat, lainvalvonta jne.)

Miten voin hallita itseäni koskevia tietoja?

- Henkilöllä on oikeus nähdä, korjata, siirtää ja poistaa tietoja

Liite 2.

Haastattelun kysymyksiä teemoittain

Miten ajattelet ja miten määrittelisit yksityisyydensuojan digitaalisissa palveluissa sekä muissa sähköisissä ympäristöissä?	Lisäkysymyksinä vastauksien perusteella näihin oli mm. Mitkä asiat ajattelet olevan ”vain sinun omaa” tai mitkä asiat ovat sinun omaisuuttasi eli mitä asioita yksityisyydensuoja suojelee? Mitä ajattelet, mitä oikeuksia sinulla on digitaalisissa ympäristöissä eli internetissä, sosiaalisissa medioissa ja erilaisissa rekistereissä?
Oletko kuullut tietosuojalain muuttumisesta?	Tässä lähdin eri kysymyksiin riippuen kieltävästä tai myöntävästä vastauksesta.
EU:n tietosuoja-asetus otetaan käyttöön 25.5.2018 ja se tarkoittaa, että rekisterinpitäjällä on enemmän velvollisuuksia rekistereiden kanssa. Mitä ajattelet siitä?	Luoko tämä enemmän luottamusta rekistereihin vai päinvastoin?
Mitä yksityisyydensuojalla tarkoitetaan?	Mitä oikeuksia ja/tai velvollisuuksia yksityishenkilöllä on omiin yksityistietoihinsa, jos ne on kerran itse kertonut jollekin taholle?
Missä rekistereissä sinä tiedät tai muistelet/uskot olevasi?	Näytin listan suomalaisista rekistereistä ja kyselin ajatuksia sen jälkeen.
Haluaisitko pois jostain rekisteristä tai muuttaa tietojasi?	Mitkä ovat rekisterinpitäjän velvollisuudet ja oikeudet?
Luotatko rekisterinpitäjiin?	Mitä luulet, että minne tietosi leviävät ja miten niitä käytetään?